

JUNGTINĖS VEIKLOS (PARTNERYSTĖS) SUTARTIS IR UŽDAROSIOS AKCINĖS BENDROVĖS STEIGIMO SUTARTIS – LYGINAMIEJI ASPEKTAI IR TEISINIS KVALIFIKAVIMAS

Lina Mikalonienė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros lektorė
socialinių mokslų daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 70
El. paštas: lina.mikaloniene@gmail.com

Šiame straipsnyje nagrinėjami jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties ir uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutarties lyginamieji aspektai. Pateikiama uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutarties teisinė kvalifikacija ir teisinių santykių, susiformuojančių tarp uždarnosios akcinės bendrovės steigėjų ir steigiamos bendrovės, pobūdžio vertinimas pagal Lietuvos teisę.

This article compares main features of two contracts, e. g. partnership agreement and closed stock company foundation agreement. The article also presents the classification of closed stock company foundation agreement in the Lithuanian contract law as well as analysis legal nature of relationships between the founders (members) of closed stock company and the closed stock company under formation.

Įvadas

Pagal teisinį tikslą jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis¹ teisės doktrinoje priskiriama prie bendradarbiavimo sutarčių grupės, t. y. sutarčių, kurių kvalifikuojamasis požymis yra sutarties šalių bendri tikslai. Todėl kyla sutarčių, kurios teisinės prigimties požiūriu yra bendradarbiavimo sutartys arba išoriškai galėtų būti laikomos giminingomis sutartimis, atskyrimo nuo

jungtinės veiklos sutarties problematika. Šias sutartis atskirti svarbu siekiant tinkamai aiškinti ir taikyti teisės normas teoriniu ir praktiniu aspektu (pvz., sutarties šalių fiduciarinių pareigų, bendros dalinės nuosavybės susiformavimo, sutarties pasibaigimo pagrindų).

Teisės doktrinoje juridinio asmens steigimo sutartis pateikiama kaip vienas iš bendradarbiavimo sutarčių pavyzdžių [15, p. 403–404; 19, p. 732]. Šios sutarties teisinis kvalifikavimas jungtinės veiklos sutartimi ar kitokio pobūdžio sutartimi nėra savaime aiškus ir reikia papildomo tyrimo,

¹ Straipsnyje sąvokos „jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis“, „jungtinės veiklos sutartis“ ar „partnerystės sutartis“ vartojamos kaip lygiavertės.

pirmiausia palyginti šių abiejų – partnerystės ir steigimo – sutarčių pagrindinius požymius. Kadangi Lietuvoje tarp visų įmonių dominuoja uždarnosios akcinės bendrovės (šios akcinės bendrovės sudaro daugiau kaip 66 proc. visų privačių juridinių asmenų [34, p. 8–9]²), praktiniu požiūriu aktualu palyginti juridinio asmens steigimo sutartį, kai ne mažiau kaip du asmenys steigia uždarąją akcinę bendrovę (toliau – bendrovė), ir jungtinės veiklos sutartį pagal Lietuvos civilinį kodeksą (toliau – CK) [1].

Lietuvos teisės doktrinoje jungtinės veiklos sutarties skyrimas nuo bendrovės steigimo sutarties nebuvo nagrinėtas, bendrovės steigimo sutarties teisinis kvalifikavimas Lietuvos sutarčių teisėje ir teisinių santykių, susiformuojančių tarp bendrovės steigėjų ir steigiamos bendrovės³, pobūdžio teisinis vertinimas pagal Lietuvos teisę minimi tik fragmentiškai. Remiantis pozityviaja teise ir užsienio teisės doktrina, straipsnyje šie aspektai analizuojami lingvistiniu, sisteminiu, teleologiniu, loginiu, lyginamuoju ir istoriniu metodais.

1. CK 2.61 straipsnio ir partnerystės sutarties santykis pagal CK nuostatas

Prieš įvertinant jungtinės veiklos sutarties ir steigimo sutarties panašumus ir skirtumus, svarbu iširti CK 2.61 straipsnio,

² Taip pat pažymėtina, kad Lietuvoje 2010-01-01 buvo apie 83,2 tūkst. veikiančių ūkio subjektų (įskaitant viešuosius juridinius asmenis), iš kurių 45,5 tūkst. sudarė veikiančios uždarnosios akcinės bendrovės.

³ Tokie klausimai: steigimo sutarties turinys, steigimo sutarties įgyvendinimas ar pan. nėra šio straipsnio objektas (pvz., nėra nagrinėjamos situacijos, kai steigiamos bendrovės vardu ir jos interesais veikia ne patys steigėjai, bet tretieji asmenys; steigėjai veikia ne bendrovės, bet savo vardu; steigėjų išlaidų kompensavimo klausimai).

reguliuojančio steigėjų atsakomybę pagal steigiamo juridinio asmens vardu ir dėl jo interesų iki tokio juridinio asmens įsteigimo sudarytus sandorius, apimtį ir nustatyti šio straipsnio ir partnerystės sutarties santykį pagal CK nuostatas.

Steigiamos įmonės vardu ir interesais steigėjai gali sudaryti sandorius patys veikdami kaip kita sutarties šalis (pvz., akcijų pasirašymo sutartis; toliau – vidiniai santykiai), arba sutarties šalimi gali būti trečiasis asmuo (pvz., teisinių paslaugų sutartis dėl įmonės steigimo, banko sąskaitos atidarymo sutartis, patalpų nuomos įmonės buveinei sutartis; toliau – išoriniai santykiai). Tačiau nei (Ūkinių bendrijų įstatymas ŪBI), nei (Akcinijų bendrovių įstatymas ABI) nereglamentuoja steigėjų atsakomybės pagal steigiamo juridinio asmens vardu ir dėl jo interesų iki tokio juridinio asmens įsteigimo sudarytus sandorius. Bendroji taisyklė, taikoma visų steigiamų juridinių asmenų atžvilgiu, yra įtvirtinta CK 2.61 straipsnio 2 dalyje, pagal kurią steigėjai už tokius sandorius atsako solidariai, jeigu steigiamo juridinio asmens vardu ir interesais sudaryto sandorio įsteigto juridinio asmens organas nepatvirtintų⁴.

Kadangi ūkinės bendrijos steigiamos pagal jungtinės veiklos sutartį (CK 6.969 str. 2 d., ŪBI 3 str. 1 d. [2]), būtų galima manyti, jog už steigimo metu partnerių sudarytus sandorius, kurių nepatvirtina ūkinė bendrija, partneriai turėtų atsakyti pagal

⁴ Ši nuostata kartu yra ir Europos Sąjungos Pirmosios direktyvos, kuri skirta ribotos atsakomybės įmoneis, 8 str. (ex. 7 str.) įgyvendinimas. Jame numatyta, jeigu įsteigus bendrovę, steigimosi metu jos vardu sudaryti sandoriai nepereina šiai bendrovei, asmenys, kurie veikė būsimos bendrovės vardu, atsako solidariai visu savo turtu [9] (toliau – Direktyva).

jungtinės veiklos sutarties remiantis CK nuostatomis (CK 6.969–6.982 str.). Bendrovės steigimo sutarties kvalifikavimas jungtinės veiklos sutartimi taip pat reikėtų, jog, įsteigus bendrovę, tačiau steigimo metu sudarytų sandorių bendrovei nepatvirtinus, bendrovės akcininkų atsakomybė turėtų remtis partnerių atsakomybės pagal jungtinės veiklos sutartį remiantis CK principais. Taigi partnerystės dalyvių atsakomybės pobūdis ne visada būtų solidarus, nes priklausytų nuo sudarytų sandorių komercinio pobūdžio ir prievolės pagrindo (t. y. dalyviams turėtų kilti neribota dalinė atsakomybė pagal bendras sutartines prievoles, kai jungtinės veiklos sutartis nėra susijusi su ūkine komercine partnerių veikla ir partnerystės sutartis nėra pasibaigusi, solidari – visais kitais atvejais; CK 6.975 str. 1, 2 d., 6.978 str. 3 d.). Atitinkamai steigėjų atsakomybė, įsteigus juridinį asmenį, neturėtų pasibaigti, steigėjų atleidimas nuo atsakomybės pagal steigimo metu sudarytus steigiamos bendrovės vardu sandorius su trečiaisiais asmenimis pirmiausia turėtų priklausyti nuo kiekvieno kreditoriaus valios konkretaus steigėjo atžvilgiu (CK 6.129 str., 6.975 str. 3 d.).

Tačiau pagal CK 2.61 straipsnio 2 dalį juridinio asmens steigėjo prievolių dėl atsakomybės pagal steigiamos bendrovės sandorius pasibaigimas veikiau siejamas ne su atleidimu nuo prievolės ar steigėjo atsakomybės sąlygų pakeitimu sutartiniais pagrindais konkretaus steigėjo atžvilgiu, bet su kitokio pobūdžio teisinėmis aplinkybėmis – tokių sandorių tęstinumu ir tinkamos sandorio šalies nustatymu. *Pirma*, su kreditoriaus, su kuriuo sudaromas sandoris, informavimu apie veikimą būsimos bendrovės vardu ir jos interesais (apie

tikrąją sandorio šalį) ir pastarojo sutikimą sudaryti sandorį tokiomis aplinkybėmis, taip pat įsteigtos bendrovės (būsimos sandorio šalies) tokio sandorio patvirtinimu. *Antra*, šios aplinkybės taikomos visų steigėjų, steigimo procese sudariusių tokių sandorį, o ne tik kai kurių iš jų atžvilgiu. Todėl, darbo autorės nuomone, juridinio asmens steigimo santykius reguliuojanti teisės norma (CK 2.61 str. 2 d.) laikytina specialiaja norma CK 6.975 straipsnio 1, 2 dalių, 6.978 straipsnio 3 dalies normų atžvilgiu. Net ir juridinio asmens steigimo sutartį kvalifikavus kaip jungtinės veiklos sutartį, steigėjų atsakomybės prieš trečiuosius asmenis pobūdis visais atvejais turėtų būti solidarus ir koncepciškai grindžiamas ne partnerystės atsakomybės sąlygomis, bet pagrindais ir sąlygomis, numatytais CK 2.61 straipsnyje⁵.

Taip pat pažymėtina, kad CK 2.61 straipsnio 2 dalis turėtų būti suprantama kaip apimanti solidarią steigėjų atsakomybę visais atvejais, kai iki juridinio asmens įsteigimo tokio juridinio asmens vardu ir jo interesais sudarytų sandorių nepatvirtina atitinkamas juridinio asmens organas, įskaitant ir situacijas, kai juridinis asmuo nėra įsteigiamas⁶. Pirmiausia toks aiškinimas grindžiamas

⁵ Tai aktualu dėl ūkinės bendrijos steigimo sutarties, net jeigu kitais atvejais steigimo sutartis ir nėra *per se* kvalifikuotina partnerystės sutartimi.

⁶ 1988-09-20 ETT *Ubbink Isolatie BV v Dak-en Wandtechniek* byloje, kurioje kilo ginčas dėl sandorių, sudarytų steigiamos bendrovės vardu, kuri nebuvo visai įsteigta, pažymėjo, jog nacionaliniuose įstatymuose valstybės gali nustatyti steigiamos bendrovės vardu veikiančiams asmenims neribotą solidarią atsakomybę [30]. Be to, 1988-03-08 Generalinis advokatas Cruz Vilaça nuomonėje, pateiktoje šioje byloje, nurodė, jog Direktyvos 7 straipsnis, numatantis solidarią steigiamos bendrovės vardu veikusių asmenų atsakomybę, turėtų būti taikomas ir steigimo metu susiformuojančių darinių (jo nuomone, partnerystės) atžvilgiu [31, 42 par.].

trečiųjų asmenų interesais, nes steigimosi procese bendrovė kaip teisės subjektas dar neegzistuoja, o steigimo metu sudaromų sandorių galiojimas yra trečiųjų asmenų interesų apsaugos sąlyga. Be to, sisteminiu požiūriu bendrovės steigimo sutarties teisinis kvalifikavimas turėtų būti vienodas, neatsižvelgiant į tai, bendrovė įsteigiama ar neįsteigiama.

Tačiau minėta išvada dėl CK 2.61 straipsnio 2 dalies kaip specialios teisės normos partnerystės nuostatų pagal CK atžvilgiu savaime nepateikia steigimo sutarties teisinio vertinimo, o tai yra aktualu ne tik dėl šioje dalyje aptarto aspekto, bet ir kitų aspektų. Todėl toliau įvertinamas bendrovės steigimo sutarties ir jungtinės veiklos sutarties santykis.

2. Bendrovės steigimo sutarties teisinis kvalifikavimas

Pagrindiniai jungtinės veiklos sutarties ir bendrovės steigimo sutarties panašumai

Jungtinės veiklos sutartis pagal CK yra konsensualinė, atlygintinė, dvišalė, fiduciarinė ir, kai sutartyje dalyvauja daugiau kaip du partneriai, laikytina daugiašaliu sandoriu (CK 6.969 str.). Teisėti bendri tikslai ir interesai yra kvalifikuojamieji šios sutarties požymiai⁷. Kvalifikuojamieji požymiai padeda atskirti šią sutartį, apimančią įvairaus pobūdžio civilinius teisinius santykius, nuo kitų sutarčių, kurių dalykas yra analogiški civiliniai teisiniai santykiai, tačiau kurioms būdingi priešpriešiniai šalių interesai.

⁷ Daugiau apie jungtinės veiklos (partnerystės sutarties) teisinę kilmę, sampratą, jungtinės veiklos sutarties pagrindinius požymius žr. [24, p. 35–79].

Tačiau kitaip nei priešpriešiniais šalių interesais pasižyminčių sutarčių atveju, kaip ir partnerystės sutarčiai, kuri sudaroma steigiant ūkinę bendriją, bendrovės steigimo sutarčiai būdingas šalių bendras tikslas ir bendri interesai, t. y. visos šios sutarties šalys (steigėjai) siekia vieno tikslo – naujo juridinio asmens tam tikros teisinės formos – bendrovės įsteigimo. Bendrovės steigimo sutartis taip pat yra konsensualinė, atlygintinė (steigėjas mainais į įnašus tampa juridinio asmens dalyviu ir gauna akcijas), dvišalė (kiekviena sutarties šalis turi tam tikrų teisių ir pareigų likusių šalių atžvilgiu ir skirtų bendram tikslui pasiekti) ir, kai sutartyje dalyvauja daugiau kaip du steigėjai, laikytina daugiašaliu sandoriu. Panašiai kaip ir jungtinės veiklos sutarties, bendrovės steigimo sutarties esminės sąlygos apima susitarimą dėl steigėjų įnašų (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABI) 7 str. 4–9 p. [4]).

Kaip ir partnerystės sutartis [27], bendrovės steigimo sutartis yra dvejopo pobūdžio, t. y. organizacinio ir turbinio. Jungtinės veiklos sutarties institucinis pobūdis atsiskleidžia, sudarant organizacines prielaidas kitiems su bendra veikla susijusiems sandoriams sudaryti ir vykdyti, siekiant tam tikro tikslo. Bendrovės steigimo sandoris taip pat pasižymi organizaciniu pobūdžiu, nes šia sutartimi siekiama atlikti atitinkamus veiksmus steigiant juridinį asmenį (pvz., parengiami ir pasirašomi steigiamos bendrovės įstatai, steigiamasis susirinkimas priima sprendimą dėl bendrovės steigimo klausimų, daromi pradiniai įnašai už akcijas ir pan., ABI 7–11 str.). Taigi tiek jungtinės veiklos sutartis, tiek bendrovės steigimo sutartis nėra vien tik priemonė, bet ir pagrindas konkrečiam tikslui pasiekti.

Kadangi jungtinės veiklos sutartimi steigiamos ūkinės bendrijos, partnerystės sutarties ir bendrovės steigimo sutarties panašumų galima pastebėti ir dėl kitų aspektų. Štai, pasiekus rezultatą, t. y. įsteigus juridinį asmenį – ūkinę bendriją arba bendrovę, partnerystės dalyvių ir atitinkamai be bendrovės steigėjų įneštas turtas dažniausiai nustoja būti jų nuosavybe, turta privačios nuosavybės teise valdo naujai įsteigtas juridinis asmuo. Įsteigus tokį juridinį asmenį, prieš trečiuosius asmenis savo vardu veikia ūkinė bendrija arba bendrovė, bet ne jos dalyviai. Jungtinės veiklos sutarties, kuria steigiama ūkinė bendrija, šalys ir bendrovės steigėjai įgyja juridinio asmens dalyvių teises.

Pagrindiniai jungtinės veiklos sutarties ir bendrovės steigimo sutarties skirtumai

Nepaisant minėtų pagrindinių panašumų, bendrovės steigimo sutartis *per se* neturėtų būti laikoma jungtinės veiklos sutartimi. Tokią išvadą lemia šie jungtinės veiklos sutarties ir bendrovės steigimo sutarties skirtumai.

Pirma, CK 2.60 straipsnio 1 dalyje įtvirtinama *steigimo sandorio* sąvoka visų privačių juridinių asmenų atžvilgiu. Kadangi juridiniai asmenys steigiami ne tik CK, bet ir kitų įstatymų nustatyta tvarka (CK 2.59 str.), pažymėtina, kad ŪBĮ ir ABĮ vartoja skirtingą steigimo sandorio sampratą. ŪBĮ 3 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „*jungtinės veiklos sutartis yra* ir bendrijos *steigimo sandoris*, ir bendrijos steigimo dokumentas“ (pažymėta straipsnio autorės). ABĮ 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtinamos *steigimo sutarties*, kai bendrovę steigia du ar daugiau asmenų, bei steigimo

akto, kai bendrovę steigia vienas asmuo, sąvokos, taip pat reguliuojamas bendrovės steigimo sutarties turinys (ABĮ 7 str. 2 d.). Todėl manytina, kad įstatymų leidėjas išskiria savarankiškas jungtinės veiklos ir steigimo sutarčių rūšis, dėl to ne kiekviena juridinio asmens steigimo sutartis laikytina partnerystės sutartimi.

Antra, pagal CK 6.969 straipsnio 2 dalies lingvistinį aiškinimą darytina išvada, kad jungtinės veiklos sutartimi steigiami ne visi privatūs juridiniai asmenys, bet tik viena jų rūšis – ūkinės bendrijos: „jungtinės veiklos sutartimi *taip pat* kuriamos ūkinės bendrijos“ (pažymėta straipsnio autorės). Jeigu įstatymų leidėjas būtų siekęs privačių juridinių asmenų steigimo sutartį kvalifikuoti kaip partnerystės sutartį, tokios formuluotės, išskiriančios tik vieną iš privačių juridinių asmenų rūšių – ūkinės bendrijas, nebūtų nustatęs. Alternatyviai įstatymų leidėjas CK 6.969 straipsnio 2 dalyje būtų įtvirtinęs nuorodą, pavyzdžiui, į privačių juridinių asmenų grupę – įmones.

Trečia, ūkinės bendrijos ar bendrovės, kaip savarankiškų verslo organizavimo formų, ypatumai savaime lemia tam tikrus savitumus, kurie, darbo autorės nuomone, leidžia daryti išvadą, jog, skirtingai nuo ūkinės bendrijos, bendrovės steigimo sutartis *per se* neturėtų būti laikoma jungtinės veiklos sutartimi:

(a) Jungtinės veiklos sutarties ir bendrovės steigimo sutarties dalykas nėra tapatus. Jungtinės veiklos sutarties, kuria steigiama ūkinė bendrija, paskirtis lemia, jog šia sutartimi siekiama dvejopų tikslų, *pirma*, susitariama dėl bendradarbiavimo siekiant įsteigti juridinį asmenį (ūkinę bendriją), *antra*, susitariama dėl bendros veiklos vykdymo siekiant per tokį juridinį as-

menį uždirbti pelno. Pelno tikslas, bendrai veikiant, yra pagrindinis, absorbuojantis juridinio asmens įsteigimo tikslą, nes ūkinė bendrija yra tik partnerių bendrai vykdomos ūkinės komercinės veiklos būdas veikiant įmonės forma. Partnerystės dalyviai, sudarydami jungtinės veiklos sutartį, kuria steigiama ūkinė bendrija, iš esmės susitaria dėl bendro verslo vykdymo. Todėl darytina išvada, kad partnerystės sutarties dalykas yra šios sutarties šalių bendra veikla, siekiant pelno.

Bendrovės steigimo sutarties pagrindinis tikslas ir dalykas veikiau siejamas su naujo juridinio asmens sukūrimu įgyjant dalyvio teises patvirtinančias akcijas, o ne veikimu bendrai siekiant tokio rezultato, t. y. išimtinai su turiniu, bet ne asmeniniu sutarties pobūdžiu. Steigiant juridinį asmenį – bendrovę, pirmiausia iš investuoto kapitalo siekiama gauti investicijų grąžos (pvz., dividendais, kapitalo prieaugiu perleidus akcijas). Bendrovės steigimo sutartis yra baigtinio pobūdžio, t. y. per visą šios sutarties galiojimą siekiama konkretaus ir vienintelio rezultato – bendrovės, kuri savarankiškai įvykdytų siekį uždirbti pelną jos dalyviams, sukūrimo. Pagal ABĮ 7 straipsnio 2 dalį įtvirtintą bendrovės steigimo sutarties, kuri, vadovaujantis ABĮ 8 straipsnio 1 dalimi, kartu yra akcijų pasirašymo sutartimi, turinio analizę galima daryti išvadą, kad bendrovės steigimo sutartis apsiriboja susitarimu dėl akcijų įgijimo ir įnašų ir neapima susitarimo dėl partnerystės. Taigi steigimo sutartimi susitariama dėl juridinio asmens kapitalo suformavimo, steigėjo investuojamo turto nuosavybės teisės pasikeitimo, mainais įgyjant šio privataus juridinio asmens dalyvio teises (akcijas), bet ne dėl šalių bendradarbiavimo (veikimo kartu).

(b) Jungtinės veiklos sutarties ir bendrovės steigimo sutarties išskyrimas kaip savarankiškų sutarčių rūšių taip pat yra aiškinamas skirtingomis partnerystės sutarties funkcijomis ūkinėje bendrijoje. Jungtinės veiklos sutartis, kuria steigiama ūkinė bendrija, atlieka trejopą funkciją – bendrijos steigimo sandorio, kuriuo remiantis steigiama bendrija, steigimo dokumento, kuriuo savo veikloje vadovaujasi bendrija, ir tikrųjų narių tarpusavio sutarties, nustatančios jų kaip bendrijos dalyvių statuso įgijimą bei teises ir pareigas (ŪBĮ 3 str. 1 d., 4 str. 1 d., 8 str. 1 d.). Vėlesni ūkinės bendrijos dalyvių sudėties pasikeitimai sukelia jungtinės veiklos sutarties pakeitimus, jiems tampant šios sutarties dalyviais ar atitinkamai – iš jos pasitraukiant. Jungtinės veiklos sutarties pagrindu ūkinės bendrijos dalyviai – tikrieji nariai dalyvauja versle ir vykdo bendrą veiklą per juridinį asmenį – ūkinę bendriją. Todėl net ir įsteigus ūkinę bendriją, ši sutartis nesibaigia. Taigi partnerystės dalyviai, sudarydami jungtinės veiklos sutartį, kuria steigiama ūkinė bendrija, iš esmės susitaria dėl bazinės, tęstinio pobūdžio sutarties bendram verslui vykdyti. Ūkinės bendrijos kaip juridinio asmens pasibaigimas savaime nereiškia jungtinės veiklos sutarties tarp tikrųjų narių pasibaigimo (ŪBĮ 14 str. 1 d.).

Bendrovės steigimo sutarties galiojimas siejamas su juridinio asmens įsteigimu ir prievolių dėl pasirašytų steigiamos bendrovės akcijų įvykdymu. Įstatymų leidėjo požiūriu, akcinkų santykiai su bendrove ir jų tarpusavio santykiai (pvz., bendradarbiavimas) nėra grindžiami bendrovės steigimo sutartimi. Vėlesni akcinkų sudėties pasikeitimai neturi įtakos steigimo sutarčiai, ja nesiremiamą (pvz.,

naujų akcijų emisija įforminama savarankiškomis akcijų pasirašymo sutartimis, sudaromomis tarp bendrovės ir naujo akcininko, akcijos perleidžiamos pagal akcijų perleidimo sutartis, sudaromas tarp naujo ir pasitraukiančio akcininkų (ABĮ 44 str., 46 str.). Ši sutartis taip pat nėra pagrindas bendrovės veiklai reglamentuoti trečiųjų asmenų atžvilgiu; bendrovė savo veikloje vadovaujasi steigimo dokumentu – įstatais (ABĮ 4 str. 1 d.).

(c) Bendroji taisyklė yra ta, kad jungtinės veiklos sutarties šalimi gali būti ir fiziniai, ir juridiniai asmenys. Tačiau viešiesiems asmenims ir kai kuriems kitiems asmenims ribojama teisė būti ūkinės bendrijos dalyviais. Ūkinės bendrijos tikraisiais nariais negali būti kitų bendrijų tikrieji nariai, individualių įmonių savininkai, valstybė, savivaldybės, valstybės įmonės, savivaldybės įmonės, biudžetinės įstaigos, ūkinės bendrijos ir individualios įmonės, Europos ekonominių interesų grupės (ŪBĮ 7 str. 5, 6 d.). Be to, valstybės ir savivaldybių turtas negali būti perduodamas kitiems juridiniams ar fiziniams asmenims ar kitaip susiejamas su turtu *jungtinės veiklos sutarties* pagrindu (1998-05-12 Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo (toliau – VSTVNDĮ) 17 str. 5 d. [5]). Kita vertus, įstatymų nustatytais atvejais valstybei ar savivaldybei nedraudžiama kartu su kitais asmenimis steigti bendrovių, t. y. būti bendrovių steigėjais, perduodant valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausantį turtą kaip įnašą uždarajai akcinei bendrovei vykdant steigimo sutartyje prisiimtus steigėjo turtingus išsipareigojimus (VSTVNDĮ 19 str. 1 d. 1 p., 2–4, 6 d.). Todėl steigimo sutarties kvalifikavimas kaip jungtinės veiklos su-

tarties sukeltų akivaizdų teisinio reguliavimo prieštarumumą, nes valstybei ir savivaldybei tuo pačiu būtų ir draudžiama, ir leidžiama būti jungtinės veiklos sutarties dalyve. Be to, įstatymų leidėjas įnašus į steigiamą bendrovę kvalifikuoja kaip *turto investavimą*, pabrėždamas ne asmeninį, bet išimtinai turtinį tokio sandorio pobūdį. Kadangi valstybės ir savivaldybės turto investavimas, darant įnašus į steigiamą bendrovę, ir jungtinės veiklos sutartis išskiriami kaip savarankiški sandoriai, darbo autorės nuomone, steigimo sutarties teisinis kvalifikavimas jungtinės veiklos sutartimi neatitiktų teisės aktų, reguliuojančių minėtus teisinius santykius, prasmės ir tikslų.

(d) Jungtinės veiklos sutarties specifika suponuoja „atstovauju sau“ doktrinos taikymą, kai partnerių atstovu gali būti tik jungtinės veiklos sutarties dalyvis, partneriui suteiktų įgaliojimų delegavimas galimas pagal bendrąsias atstovavimo nuostatas. Kitokia situacija yra steigiant bendrovę, kai steigėjų atstovu gali būti ne tik vienas iš steigėjų ar keli steigėjai, bet ir tretieji asmenys. Tokia išvada darytina analizuojant CK 2.61 straipsnio, ABĮ 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto bei 2010-12-16 Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos įsakymo Nr. 4-917 [10, 7 p.] turinį, nes minėti teisės aktai numato galimybę steigėjams steigimo sutarties pagrindu su bendrovės steigimu susijusiems veiksmams atlikti pasitelkti *kitus asmenis*, kurie turi teisę atstovauti steigiamai bendrovei, nustatyti jų teises ir pareigas. Šios pozicijos laikomasi ir Lietuvos teisės doktrinoje [25, p. 145–146]⁸. Kadangi bendrovė gali būti

⁸ Taip pat žr. ABĮ įstatymo *travaux preparatoires* [35], kai buvo atsakyta tikslinti ABĮ nuostatas, nurodant, kuris iš steigėjų turėtų perduoti naujai įsteigtos bendrovės vadovui steigimo dokumentus, nes tokius dokumentus gali turėti nebūtinai vienas iš steigėjų ir net nebūtinai steigėjas.

įsteigiama pasitelkus trečiuosius asmenis ar vieną (jų keletą) iš steigėjų, skirtingai nuo jungtinės veiklos sutarties dalyvių teisių ir pareigų, steigėjų teisės ir pareigos nėra tapačios.

(e) Bendrovės steigimo sutartį laikant jungtinės veiklos sutartimi, neįsteigus juridinio asmens, pradiniai įnašai turėtų būti laikomi steigėjų bendraja daline nuosavybe. Tačiau pagal ABĮ 7 straipsnio 2 dalies 14 punktą darytina priešinga išvada, jog pradiniai įnašai išlieka kiekvieno steigėjo nuosavybe, šie įnašai turėtų būti grąžinami, jeigu bendrovė neįregistruojama, todėl bendros dalinės nuosavybės padalijimas nėra aktualus. Pažymėtina ir tai, kad pasiekus rezultatą (t. y. įsteigus juridinį asmenį), bendrovės dalyviai įgyja akcijas ne bendrosios dalinės, bet asmeninės nuosavybės teise. Įstatymu įtvirtinta akcininkų pirmumo teisė įsigyti perleidžiamas akcijas (ABĮ 47 str.) taip pat savaime nereiškia būtino kitų dalyvių sutikimo, perleidžiant akcijas tretiesiems asmenims: tai būtų aktualu ūkinėje bendrijoje tikriesiems nariams perleidžiant dalyvių teises.

(f) Skirtingai nuo jungtinės veiklos sutarties, kuri remiasi kiekvieno dalyvio vieno balsu taisykle, sprendimų priėmimu bendru sutarimu laikantis pačių dalyvių nustatytos sprendimų priėmimo tvarkos (CK 6.972 str. 5 d.), bendrovės steigėjų balsai priklauso nuo įnašų į bendrovės kapitalą dydžio, akcijų apmokėjimo, sprendimai priimami balsų dauguma laikantis įstatyme nustatytos visuotinio akcininkų susirinkimo vedimo tvarkos (ABĮ 10 str. 2, 3 d., 17 str. 1 d.).

Ketvirta, bendrovės steigimo sutarties ir jungtinės veiklos sutarties išskyrimą į savarankiškas sutarčių rūšis pagrindžia

ABĮ nuostatų, susijusių su bendrovės steigimo sandorio reguliavimu, istorinė analizė. 1994 m. liepos 5 d. ABĮ [6] 3 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad iki steigiamojo susirinkimo steigiamos bendrovės vardu sudaryti sandoriai bendrovei sukuria prievoles po to, kai steigiamasis susirinkimas juos patvirtina. Jeigu susirinkimas šių sandorių nepatvirtina, tai už prievoles, pagrįstas šiais sandoriais, steigėjai atsako solidariai, o kiti steigimo sutartyje nurodyti asmenys – individualiai⁹. 2001 m. liepos 1 d. – 2004 m. sausio 1 d. laikotarpiu ABĮ 11 straipsnyje buvo nustatyta, kad už steigiamos bendrovės vardu sudarytus sandorius, kurių visuotinis akcininkų susirinkimas nepatvirtina, solidariai atsako sandorį sudarę asmenys¹⁰. 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojus CK, steigiamos bendrovės vardu ir interesais veikiančių asmenų atsakomybės klausimai reglamentuojami CK 2.61 straipsnyje, jame įtvirtinta solidari steigiamos bendrovės vardu ir interesais sandorį sudariusių asmenų atsakomybė pagal tokį sandorį, jeigu tokio sandorio nepatvirtina atitinkamas bendrovės organas. Kartu pažymėtina, kad tiek pagal 1990 m. spalio 16 d. ŪBĮ [7, 2 str. 1 d., 7 str.], tiek pagal dabartinę

⁹ Pagal 1990 m. liepos 30 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo [8] 3 straipsnio 5 dalies redakciją buvo numatytos kitokios atsakomybės pagal steigiamos bendrovės vardu sudaromus sandorius taisyklės: „Jeigu susirinkimas šių sandorių nepatvirtina, tai pagal prievoles, pagrįstas šiais sandoriais, *steigėjai ir valdybos nariai* atsako solidariai, o bendrovės administracijos vadovas ir kiti įstatuose nurodyti *asmenys – individualiai*. Bendrovės įstatuose ar jos steigimo sutartyje gali būti nustatytos ir kitokios sandorių sudarymo ir jais pagrįstų prievolių vykdymo taisyklės“ (pažymėta straipsnio autorės).

¹⁰ Nuo 2004 metų pakeitus ABĮ, steigimo laikotarpiu atsakomybės subjektai ir atsakomybės pobūdis šiaime įstatyme nėra konkretinami [3].

ŪBĮ redakciją ūkinės bendrijos steigimo pagrindas – jungtinės veiklos sutartis.

Aiškinant minėtas ankstesnių ABĮ redakcijų ir CK 2.61 straipsnio nuostatas, įtvirtinančias steigėjų solidarią atsakomybę pagal sandorius, kuriuos jie sudarė steigiamos bendrovės vardu ir jos interesais, manytina, jog steigimo sutartį kvalifikuojant kaip jungtinės veiklos sutartį, steigėjų solidarios atsakomybės principo įtvirtinimas būtų buvęs perteklinis. Todėl darytina išvada, kad steigėjų atsakomybė pagal steigiamos bendrovės prievolės turėtų būti grindžiama ne jungtinės veiklos sutarties dalyvių atsakomybės, bet kitokiomis taisyklėmis.

Penkta, lyginamosios teisėtyros rezultatai taip pat neleidžia daryti vienintelės išvados dėl steigėjų santykių *inter se* teisinio kvalifikavimo paskirų jurisdikcijų teisėje.

Štai Anglijoje numatyta steigėjų atsakomybė pagal steigimo procese sudarytus sandorius [11, 51 str. 1 d.]. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad uždaroji ribotos atsakomybės bendrovė (*Ltd*) formuojama steigėjui ketinant įsteigti bendrovę ir tapti jos dalyviu, laikoma, kad bendrovė bus suformuota tik įsteigimo momentu, ir iki įregistravimo nesusiformuoja jokia asociacija [36, p. 418]. *Per contra*, Vokietijoje tarp uždarnosios ribotos atsakomybės įmonės (*GmbH*) steigėjų susiformuoja partnerystė [18, p. 111, p. 4–5; 29, 13–14; p. 26, 31; 14, p. 162; p. 9, 12]. Ribotos atsakomybės įmonių (*GmbH*) įstatymo 11 straipsnyje numatyta, kad iki *GmbH* įregistravimo komerciniame registre „*GmbH*“ dar neegzistuoja, ir asmenys, veikiantys bendrovės vardu, atsako solidariai visu savo turtu [12, p. 206]. Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje ši įstatyto nuostata aiškinama atsi-

žvelgiant į du steigimo etapus, išskiriamus iki *GmbH* įregistravimo. Pirmasis etapas apima laikotarpį nuo steigėjų sprendimo įsteigti *GmbH* iki įstatų patvirtinimo notarine tvarka (angl. – *pre-formation*), šiuo laikotarpiu susiformuoja sutartinė nekomercinė partnerystė, o jeigu šiuo laikotarpiu steigėjai verčiasi komercine veikla – komercinė partnerystė. Steigėjai, veikiantys būsimos įmonės naudai, atsako pagal partnerystės taisykles, solidariai visu savo turtu. Ši atsakomybė nesibaigia įregistravus *GmbH*. Antrasis etapas – laikotarpis nuo įstatų patvirtinimo notarine tvarka iki *GmbH* įregistravimo (angl. – *pre-registration*). Teismų praktikoje buvo suformuota taisyklė, kad, patvirtinus įstatus notarine tvarka, susiformuoja organizacija (angl. – *pre-GmbH*; vok. – *Vor-GmbH*), kuri yra *sui generis* asmenų asociacija, turinti teisinį subjektiškumą siekiant pabaigti steigimosi procesą; išoriniuose santykiuose *pre-GmbH* turi teisę veikti savo vardu. *Pre-GmbH* vardu veikiantys asmenys atsako solidariai visu savo turtu. Įregistravus *GmbH*, šių asmenų atsakomybė baigiasi. Laikoma, kad įsteigus *GmbH* visos steigimosi laikotarpio *pre-GmbH* teisės ir pareigos naujai įsteigtai įmonei pereina pagal įstatymą.

Lyginant partnerystės teisinį reguliavimą Lietuvoje ir Rusijoje¹¹ pažymėtina, kad Rusijoje nėra įtvirtintos nuostatos, analogiškos CK 6.969 straipsnio 2 daliai, nustatančiai, jog jungtinės veiklos sutar-

¹¹ Lietuvoje teisinio subjektiškumo požiūriu partnerystės dualistinis reguliavimas ypač artimas reguliavimui, įtvirtintam Rusijos civiliniame kodekse (toliau – Rusijos CK). Be to, jungtinės veiklos sutarties pagal CK, kuria nesukuriama ūkinė bendrija, reglamentavimas iš esmės analogiškas Rusijos CK paprastos partnerystės nuostatomis [13, II d. 1041–1054 str.].

timi taip pat kuriamos ūkinės bendrijos. Atvirkščiai, Rusijos CK 1041 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad jungtinės veiklos sutartimi išpareigojama bendrai veikti nesteigiant juridinio asmens. Kita vertus, Rusijos CK 52 straipsnio 2 dalyje įtvirtinamas juridinio asmens steigimo sutarties turinys, *inter alia* nustatomas steigėjų bendradarbiavimas juridinio asmens steigimo procese kaip turinio sudedamoji. Ši nuostata taikoma steigiant ūkinės bendrijas ar uždarąsias ribotos atsakomybės įmones ir netaikoma viešosioms ar uždarosioms bendrovėms. Pastarosios įmonės (t. y. bendrovės) steigiamos remiantis sutartimi, kuri nėra įstatymų leidėjo įvardijama steigimo sutartimi. Tačiau šios sutarties turinio sudedamąja taip pat laikomas susitarimas dėl steigėjų bendradarbiavimo bendrovės steigimo procese (Rusijos CK 98 str. 1 d.). Toks teisinis reguliavimas lėmė nevienalytę poziciją dėl minėtų sutarčių kvalifikacijos. Yra mokslininkų, steigimo sutartis, įtvirtintas Rusijos CK 52 straipsnio 2 dalyje, kurios kartu su juridinio asmens įstatais kaip steigimo dokumentai taikomos juridinio asmens veiklos metu, laikančių savarankiškoms bendradarbiavimo sutartimis, jas skiriančių nuo jungtinės veiklos sutarčių; kiti mokslininkai kai kurias steigimo sutartis kvalifikuoja kaip jungtinės veiklos sutarties porūšį (pvz., ūkinių bendrijų steigimo sutartį ir ją remiantis įgyvendinamą bendrų reikalų tvarkymą) [20, p. 483–484]. Tačiau pagal vyraujančių poziciją Rusijoje teisės doktrinoje, taip pat teismų praktikoje bendradarbiavimo sutartis, kuria steigiama bendrovė, laikoma jungtinės veiklos sutartimi, reguliuojančia bendrą veiklą iki tokios bendrovės įsteigimo [20, p. 483–484; 16, p. 367; 22, p. 216–217].

Bendrovės steigimo sutarties teisinis kvalifikavimas pagal Lietuvos teisę

Nors partnerystės sutartį ir bendrovės steigimo sutartį sieja nemažai bendrų bruožų, tačiau aptarti skirtumai leidžia daryti išvadą, kad bendrovės steigimo sutartis *per se* neturėtų būti laikoma jungtinės veiklos sutartimi¹². Darbo autorės nuomone, Lietuvoje bendrovės steigimo sutartis yra juridinio asmens steigimo sandorio porūšis (CK 1.73 str., 2.46 str. 1 d., 2.47 str. 1 d., 2.60 str. 1 d., 2.64 str. 2 d. 4 p.) ir kvalifikuotina kaip savarankiška CK sutartis, kuri nėra atskirai reglamentuojama šeštos knygos IV dalyje ar kituose CK straipsniuose. Šios sutarties, kaip dvišalio ar daugiašalio sandorio, turinys gali būti detalizuojamas atskiruose įstatymuose (CK 2.59 str.). Taigi bendrovės steigimo sutartis, reguliuojanti steigėjų *inter se* santykius, laikytina CK tiesiogiai nenumatyta, tačiau įstatymams neprieštaraujančia sutartimi (CK 6.156 str. 1 d.). Jeigu tam tikri probleminiai aspektai negalėtų būti išspręsti pagal ABĮ normas ir bendrąsias civilinės teisės normas, įstatymais nesureguliuotiems bendrovės steigimo sutarties klausimams pagal analogiją taikytinos normos, reglamentuojančios panašią sutartį (CK 1.8 str.). Šiuo atveju sutarties rūšis turėtų būti nustatoma pagal sutarčių aiškinimo taisykles.

¹² *Per contra*, J. Kiršienės nuomone, pagal teisinę prigimtį bendrovės steigimo sutartis yra jungtinės veiklos sutartis [21]. 1999 m. spalio 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje AB „Fasa“ v. Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybinė įmonė, Birštono miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-668/1999, kat. 36, kurioje teismas taip pat pažymėjo, jog pagal savo teisinę prigimtį bendrovės steigimo sutartis yra jungtinės veiklos sutartis [33].

Teisinių santykių, susiformuojančių tarp steigėjų ir steigiamos bendrovės, kvalifikavimas

Paskirų jurisdikcijų teisė pasižymi įvairove kvalifikuojant teisinius santykius, susiformuojančius tarp bendrovės steigėjų ir steigiamos bendrovės, bei taikant teisinius padarinius dėl steigimo procese sudarytų sandorių, nors įstatymas ir įtvirtintų solidarią steigėjų atsakomybę pagal steigimo metu sudarytus sandorius (pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje, Anglijoje) [23, p. 64–68]. Vienose valstybėse tokie sandoriai pereina įsteigiamam juridiniam asmeniui pagal įstatymą (pvz., Vokietijoje, kurioje steigimosi laikotarpiu bendrovės sudarytų sandorių perėmimas taikomas kartu su kapitalo koncepcija, visus steigimo metu sudarytus sandorius vertinant visumoje, kai steigėjai privalo padengti nuosavo kapitalo balansinę nuostolį, jeigu toks susiformuoja). *Per contra*, kai kuriose valstybėse tokie sandoriai naujai įsteigta bendrovei gali pereiti, jeigu dėl tokių sandorių išreiškiama pačios bendrovės valia; be to, kiekvienas steigimo metu sudarytas sandoris vertinamas savarankiškai (pvz., Prancūzijoje). Savita situacija pasižymi Anglija, kurioje steigimo procese sudarytų sutarčių perėmimas remiasi novacijos taisyklėmis; be to, šiuo atveju asmenų, veikusių steigimo procese, atsakomybę pagal steigimo metu sudarytas sutartis vis tiek išlieka, nebent sutartyje būtų numatyta kitaip [17, p. 31–32]. Anglijos teismų praktikoje buvo pažymėta, kad šių asmenų atsakomybę pagal tokius sandorius kyla neatsižvelgiant į tai, ar bendrovė apskritai buvo įsteigta [17, p. 31–32].

Pagal įstatyminių reguliavimų Lietuvoje sandorių, sudarytų steigiamos bendrovės vardu ir interesais, perėmimas siejamas

su naujai įsteigtos bendrovės išreiškiama valia. CK 2.61 straipsnyje nustatyta, kad steigiamos bendrovės vardu ir interesais steigimo procese sudarytų sandorių naujai įsteigta bendrovei nepatvirtinus, prievolės pagal tokius sandorius tenka juos sudariusiems asmenims. Pagal ABĮ 7 straipsnio 2 dalies 13 punktą bendrovės steigimo sutartyje turi būti nurodyta steigiamos bendrovės vardu sandorių sudarymo ir jų tvirtinimo tvarka.

Aiškinant teisinių santykių, susiformuojančių steigimo procese tarp steigėjų ir bendrovės, pobūdį pagal Lietuvos teisę reikėtų aptarti keletą dogminių koncepcijų (pvz., steigimo sutarties kvalifikavimas kaip sutarties trečiojo asmens naudai, pagrindimas atstovavimo nuostatomis, novacijos ir asmenų pasikeitimo prievolėje institutai, *negatorium gestio*)¹³.

Kai kurių mokslininkų nuomone, steigimo sutartis kvalifikuotina kaip sutartis trečiojo asmens (bendrovės) naudai su atidedamąja sąlyga (t. y. dėl bendrovės įsteigimo) [16, p. 367, 369; 22, p. 140, 221]. Taigi pagal sutarties trečiojo asmens naudai sampratą trečiasis asmuo tampa teisinių santykių, siejamų su sutartimi trečiojo asmens naudai, dalyviu, tačiau trečiasis asmuo prie minėtos sutarties nepripisdeda nei kaip savarankiška šalis, nei kaip vienas iš daugeto dalyvių kreditoriaus pusėje [15, p. 371–372]. Pagal šią koncepciją, įsteigus bendrovę, turėtų išlikti mažiausiai trys savarankiški teisinių santykių subjektai (CK 6.191 str.). Tačiau, pavyzdžiui, akci-

¹³ Pažymėtina, kad 2008 m. spalio 13 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartyje civilinėje byloje *UAB „Baltijos žuvis“ v. AB „Senoji Baltija“*, Nr. 3K-3-484/2008, kat. 124.2.9; 106.5; 124.4; 27.1; Teismų praktika 30 [32], iš esmės buvo remiamasi išimtinai ABĮ nuostatų aiškinimu.

jų pasirašymo sutarties šalimi tampa pati naujai įsteigta bendrovė, bendrovės kaip trečiojo asmens nelieka. Kadangi steigimo sutarties teisinis kvalifikavimas turėtų būti vienodas esant ir vidiniams, ir išoriniams santykiams, steigimo sutartis neturėtų būti kvalifikuojama kaip sutartis trečiojo asmens naudai. Pažymėtina ir tai, kad trečiajam asmeniui numatyta teisė atsisakyti jam suteiktos sutartinės teisės (CK 6.191 str. 2 d.). O dėl bendrovių teisėje taikomos kapitalo apsauginės funkcijos akcininko atleidimas nuo prievolių dėl pasirašytų akcijų apmokėjimo negalimas (ABĮ 45 str. 11 d.). Lietuvos teisės moksle taip pat yra nepriitariančių steigimo sutarties kaip sutarties trečiojo asmens naudai kvalifikacijai, pvz., G. Bartkus [25, p. 145–146].

Doktrinoje taip pat aptinkama nuomonė, kad atsakomybė pagal steigiamos bendrovės prievolės ir steigėjų tarpusavio santykiai turėtų remtis atstovavimo taisyklėmis [22, p. 110; minima Ценов Г. pozicija]. Tačiau Lietuvos teisinio reglamentavimo požiūriu ši koncepcija turi esminių trūkumų. Sudarant sandorius būsimos įmonės vardu ir interesais, atstovaujamojo subjekto dar nėra, todėl jis negali išreikšti valios ir suteikti įgaliojimų atstovauti savo interesams, taigi, veikiama neturint įgaliojimų. Veikiant kito asmens vardu neturint tam teisės, teisiniai padariniai, reikšmingi trečiajam asmeniui, siejami su jo sąžiningumu: pagal sandorį, sudarytą neturint įgaliojimo, kai tokio sandorio atstovaujamas nepatvirtina, atsako atstovas, jeigu trečiasis asmuo buvo sąžiningas, t. y. nežinojo ar neturėjo žinoti, kad sandorį sudaręs asmuo veikė neturėdamas įgaliojimų (CK 2.133 str. 6–8 d, 2., 136 str.). Sudarant sandorius steigiamos bendrovės vardu ir interesais,

trečiasis asmuo yra informuojamas ir išreiškia sutikimą dėl sandorio sudarymo tokiomis aplinkybėmis, todėl, vadovaujantis atstovavimo nuostatomis, trečiojo asmens interesai neturėtų būti ginami. Tokia išvada prieštarautų CK 2.61 straipsniui. Kitas šio pagrindimo trūkumas yra susijęs su vidiniais teisiniais santykiais. Šiuo atveju nėra trijų santykių subjektų, steigėjai vienu metu yra abiejų šalių atstovai (t. y. veikdami savo (steigėjo) ir būsimos bendrovės vardu), arba viena sandorio šalimi, kartu atstovaudami bendrovei, o tai neatitinka CK 2.134 straipsnio bei 2.135 straipsnio 2 dalies. Be to, kai kurių sandorių patvirtinimas nesiejamas su atstovaujamojo valia, nes tokie sandoriai yra privalomi pagal įstatymą (pvz., akcijų pasirašymo sutarties; ABĮ 8 str. 1 d., 11 str. 2 d.).

Steigimo metu teisiniai steigėjų ir bendrovės santykiai taip pat negalėtų būti grindžiami novacijos institutu, nes sprendžiama dėl steigimo metu sudarytų sandorių tolesnio galiojimo, t. y. tęstinumo, bet ne dėl vienos prievolės pakeitimo kita (CK 6.141 str.). Lietuvoje novacijos samprata siejama ne tik su asmenų prievolėje pasikeitimu, bet ir su prievolės dalyko, jos įvykdymo būdo ar teisinės prigimties pasikeitimu. Išimtinai sutarties šalies pakeitimas, nekeičiant sutarties turinio tokia apimtimi, kuri kokybiškai pakeistų pačią prievolę, nėra novacija.

Pritartina pozicijai, kad sandorių perėmimas neturėtų būti tapatinamas su reikalavimo teisės perleidimu arba skolos perkėlimu [25, p. 146]. Nors šiais institutais užtikrinamas prievolių tęstinumas, trečiojo asmens sutikimas sudaryti sandorį steigiamos bendrovės vardu ir jos intere-

sais nelaikytinas išankstiniu sąlyginiu sutikimu dėl šalies pasikeitimo, nes iš karto išreiškiama valia sudaryti sandorį su pačia bendrove. Šia koncepcija taip pat nebūtų įmanoma remtis vidiniuose santykiuose, nes būtų laikoma, kad toks sandoris sudaromas su pačiu savimi.

Darbo autorės nuomone, steigimo procese susiformuojančių teisinių steigėjų ir bendrovės santykių kvalifikavimas turėtų būti aiškinamas pagal *quasi* sutartinį prievolių teisės institutą – kito asmens reikalų tvarkymą be pavedimo (lot. – *negatorium gestio*; CK 6.229–6.236 str.)¹⁴. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į šiuos požymius, kurie būtų artimi *negatorium gestio*: a) steigėjai veikia savanoriškai, steigimo sutartimi išreiškiama laisva steigėjų valia steigti bendrovę; b) veikiama būsimos bendrovės interesais, dėl jos teisių ir pareigų, bendrovės vardu ir sąskaita; c) atsižvelgiant į Lietuvoje taikomą juridinio asmens sukūrimo koncepciją, pagal bendrą taisyklę siejama su juridinio asmens įregistravimu, steigimo procese *sui generis* organizacinis darinys nesusiformuoja (CK 2.59 str., 2.62 str. 1 d., 2.63 str. 1 d., ABĮ 11 str. 1 d.), todėl veikiama be bendrovės žinios; d) kadangi steigimo procese bendrovė kaip teisės subjektas neegzistuoja, bendrovė negali pasirūpinti savo reikalais; e) sudaromi sandoriai turi atitikti bendrovės interesus; f) užtikrinant kuo skubesnį bendrovės informavimą apie jos reikalų tvarkymą, numatyti trumpi su steigimu susijusių dokumentų perdavimo terminai (ABĮ 6 str. 3 d.); g) steigimo metu sudarytų sandorių galiojimas įsteigtai ben-

drovei ir steigėjų turėtų išlaidų atlyginimas priklausyti nuo dviejų aplinkybių, t. y. tokie sandoriai turi būti patvirtinti bendrovės bei kita sandorio šalis turi būti informuota apie sandorio sudarymą su steigiamą bendrove ir su tuo sutikti (CK 2.61 str., ABĮ 7 str. 2 d. 3, 12–13 p.). Šio koncepcinio pagrindimo trūkumas yra tas, kad, veikdami kito asmens (bendrovės) interesais, steigėjai taip pat realizuoja ir savo interesus pagal steigimo sutartį – įsteigti tokį juridinį asmenį. Tačiau, darbo autorės nuomone, įvertinus pirmiau aptartų koncepcijų trūkumus, dogminiu požiūriu *negatorium gestio* pagrindimas yra priimtinausias teisinės argumentacijos ir nuoseklumo požiūriu.

Neįsteigus bendrovės, pagal sandorius su trečiaisiais asmenimis steigėjai, sudarę tokį sandorį, yra *ex lege* solidarių skolininkų daugetas (CK 6.6 str. 1 d., 2.61 str. 2 d.).

Išvados

1. Uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutartis yra CK nenumatyta, tačiau įstatymams neprieštaraujanti sutartis (CK 6.156 str. 1 d.). Uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutartis yra savarankiška sutartis, kuri *per se* neturėtų būti laikoma jungtinės veiklos (partnerystės) sutartimi.
2. Steigimo procese susiformuojančių teisinių santykių tarp uždarnosios akcinės bendrovės steigėjų ir šios bendrovės kvalifikavimas turėtų būti grindžiamas kito asmens reikalų tvarkymu be pavedimo (CK 6.229–6.236 str.).

¹⁴ Šios pozicijos atstovais galėtų būti paminimi Долинская, В. В. [16, p. 367, 369], Козлова, Н. В. [22, p. 110].

LITERATŪRA

Teisės aktai

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. 2000 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.
2. 2003 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, nr. 112-4990.
3. 2000 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 2003 m. gruodžio 11 d. redakcija. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 123-5574.
4. 2000 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 64-1914.
5. 1998 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1998, nr. 54-1492 (nauja redakcija 2002 m. birželio 19 d., *Valstybės žinios*, 2002, nr. 60-2412)
6. 1994 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, nr. 55-1046 (negaliojantis).
7. 1990 m. spalio 16 d. Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1990, nr. 31-747 (negaliojantis).
8. 1990 m. liepos 30 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1990, nr. 24-594 (negaliojantis).
9. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones 2009/101/EB (OL, 2009 L 258).
10. 2010 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos įsakymo Nr. 4-917 „Dėl Pavyzdinės uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutarties formos, Pavyzdinių uždarnosios akcinės bendrovės įstatų ir Pavyzdinės uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutarties formos ir pavyzdinių uždarnosios akcinės bendrovės įstatų pildymo rekomendacijų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 151-7735.

Užsienio valstybių teisės aktai

11. 2006 m. Įmonių įstatymas. (angl. – *Companies Act 2006*) [interaktyvus. Žiūrėta 2011-02-27]. Prieiga per internetą: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/ukpga_20060046_en_2#pt1-pb1>.
12. PELTZER, Martin; BROOKS, Jermyn, P.; HOPCROFT, Terry; VOIGHT, Elizabeth A. *GmbH-Gesetz. German Law Pertaining to Companies with Limited Liability*. 4th ed. revised. Koln: O. Schmidt, 2000.
13. Rusijos civilinis kodeksas (priimtas dalimis: 1994 m. – I d. „Bendroji dalis“, 1995 m. – II d. „Atskiros prievolių rūšys“, 2001 m. – III d. „Paveldėjimo teisė“, 2006 m. – IV d. „Intelektinė nuosavybė“) [interaktyvus. Žiūrėta 2011-02-27]. Prieiga per internetą: <www.consultant.ru/popular/gkrf2/>.

Specialioji literatūra

14. ASSMANN, Heinz-Dieter; LANGE, Barbara; SETHE, Rolf. The Law on Business Associations. In REIMANN, Mathias; ZEKOLL, Joachim, ed. *Introduction to German Law*. München: C. H. Beck, 2005.
15. БРАГИНСКИЙ, М. И.; ВИТРЯНСКИЙ, В. В. *Договорное право. Книга первая*. Общие положения. 3-е издание. Москва: Статут, 2009.
16. ДОЛИНСКАЯ, Владимира Владимировна. *Акционерное право: основные положения и тенденции*. Москва: Волтерс Клувер, 2006.
17. EDWARDS, Vanessa. *EC company law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 1999.
18. FISHER, Howard. *The German Legal System and Legal Language*. 3rd ed. London, etc.: Cavendish Publishing Limited, 2002.
19. ИЮФФЕ О. С. *Избранные труды*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. Т. III.
20. КАЛПИН А. Г., ред. *Гражданское право: учебник*. Министерство образования Российской Федерации. Московская государственная юридическая академия. Москва: Юристъ, 2000. Т. 2.
21. KIRŠIENĖ, Julija, et al. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis. 2-asis leidimas. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004. I t.
22. КОЗЛОВА, Наталия Владимировна. *Правосубъектность юридического лица*. Москва: Статут, 2005.

23. LUTTER, Marcus. Limited Liability Companies and Private Companies. Chapter 2. In CONARD, Alfred, chief ed., et al. *International Encyclopedia of Comparative Law. Business and private organizations*. Tuebingen: J. C. B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1997. Vol. XIII.
24. MIKALONIENĖ, Lina. *Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (01 S). Vilnius, 2011.
25. MIKELĖNAS, Valentinas; BARTKUS, Gintautas; MIZARAS, Vytautas; KESERAUSKAS, Šarūnas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.
26. MULLER, Klaus J. *The GmbH: a Guide to the German Limited Liability Company*. Munchen: C. H. Beca, 2006.
27. САВЕЛЬЕВ, Алексей Борисович. *Отдельные вопросы договора простого товарищества*. Сб. материалов межрегиональной научно-практической конференции, посвященной 35-летию Института (филиала) МГЮА в г. Кирове: В 2 ч. Ч.2, 2006 [interaktyvus. Žiūrėta 2011-02-27]. Prieiga per internetą: <http://pda.kirov.arbitr.ru/press/press_self/247.html>.
28. VOLHARD, Rüdiger. Formation of the GmbH. In VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997.
29. WIRTH, Gerhard; ARNOLD, Michael; GREENE, Mark. *Corporate Law in Germany*. Munchen: C. H. Beck, 2004.
- Praktinė medžiaga**
30. 1988 m. lapkričio 20 d. ETT sprendimas byloje C 136/87, *Ubbink Isolatie BV v Dak-en Wandtechniek* (1988), ECR 04665.
31. 1988 m. kovo 8 d. Generalinio advokato Cruz Vilaça nuomonė byloje C 136/87, *Ubbink Isolatie BV v Dak-en Wandtechniek* (1988).
32. 2008 m. spalio 13 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje UAB „Baltijos žuvys“ v. AB „Senoji Baltija“, Nr. 3K-3-484/2008, kat. 124.2.9; 106.5; 124.4; 27.1; Teismų praktika 30.
33. 1999 m. spalio 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje AB „Fasa“ v. Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybinė įmonė, Birštono miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-668/1999, kat. 36.
34. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Ūkio subjektai. Pagrindiniai duomenys-2009*. Vilnius, 2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2011-02-27]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/catalog/pages_list/?id=1573>.
- Travaux preparatoires**
35. 2003 m. lapkričio 26 d. Seimo Ekonomikos komitetas. Pagrindinio komiteto išvada Nr. 39 „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. IXP-2878 ES“ [interaktyvus. Žiūrėta 2011-02-27]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=222246&p_query=&p_tr2=>>.
36. The Company Law Review Steering Group. *Modern Company Law for a Competitive Economy*. Final Report. Vol. II. London: HMSO, 2001.

QUALIFICATION OF STOCK COMPANY FOUNDATION AGREEMENT AND ITS COMPARATIVE ANALYSIS WITH THE PARTNERSHIP AGREEMENT

Lina Mikalonienė

S u m m a r y

Analysis of this article is focused on comparison of the main features of two contracts, e. g. partnership agreement and closed stock company foundation agreement. Proper classification of closed stock company foundation agreement in the founders' (members') relationships *inter se* is important when interpreting and applying the legal regulations of

the Lithuanian contract law (e.g. regulations related to liability of the founders towards third parties, fiduciary obligations of the parties to the contract, common ownership aspects, basis for contract termination). The analysis deserves particular attention because closed stock companies are dominant in the Lithuanian enterprises' landscape.

Therefore, there are examined similarities and differences of the both contracts and it is concluded that closed stock company foundation agreement should not be *per se* qualified a sort of partnership agreement. Also, the article analysis legal nature of relationships between the founders (members) of closed stock company and the closed stock company under formation according to the Lithuanian law, since in the course of formation of the company it is frequent that founders assume obligations in the name of the company being formed and on its behalf.

Dogmatic underpinning such as contract in favor of third parties, principles of agency law, novation, substitution of party on the basis of transfer of rights and obligations, *negatorium gestio* have been examined. It is concluded that relationships between the founders (members) of closed stock company and the stock company under formation should be based on the theoretical foundation of management the affairs of another person without authorization (*negatorium gestio*; the Lithuanian Civil Code art. 6.229-6.236).

Įteikta 2011 m. vasario 28 d.

Priimta publikuoti 2011 m. birželio 15 d.